

Forfatter: Dalgas, Ernesto

Titel: Udrag fra Dommedags Bog

Citation: Dalgas, Ernesto: "Dommedags Bog", i Dalgas, Ernesto: *Dommedags Bog*, udg. af Henrik Schovsbo, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1996, s. 66.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-dalgasdomval-shoot-idm139915689944320/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Dommedags Bog

jeg kalder mine, kun Belgeskvalp, der vandre over den liden Sten i Havet, hvorpaa Navnet Spinoza er skrevet. Ogsaa for denne Mening fandt jeg Bekræftelse i den moderne Videnskab. Lære ej nu de engelske Psykologer, at Selvet er intet uden et Bundt af løse Forestillinger. Gennemtænk denne Lærdom. Opløs hver Menneskesjæl i Sjælsatomer og henfør saa ved Intuitionens Kraft det Kaos af Sansninger og af Følelser, Du derved skuer, til Verdens ene og evige Substans, da har Du just den fulde, sande og klare Enhedslære, min Inspiration og den moderne Videnskabs Triumf.»

Med Rædsel tav jeg og stirrede med blinde Øjne paa ham, der nægtede sin egen Eksistens. Og med frygtelig Klarhed saa jeg, at denne den modigste, mest hensynsløse og redeligste Tænkner blandt Filosofer har ganske sikkert Ret. Mod dette Kaos og denne frygtelige Naturalisme iler Evropas Tænkning i Galop. Alt har man opløst det legemlige og det sjælelige Jeg i legemlige og sjælelige Støvgran, og naar man ikke drager den sidste Konsekvens, er det, fordi man er ej saa redelig som den store Spinoza.

Dog, af den Svimlen, der greb mig med dæmonisk Magt ved hans Ord, rev jeg mig ud paa lignende Vis, som nylig jeg fordømte, da Jacob Böhme fordrev sin Fristermand. Thi jeg sprang op og knyttede Næven og raabte: »For Satan! Selv om jeg kun er en »Maade«, saa er jeg en overmaade genstridig »Maade« og vil paa ingen Maade lade mig kalde »Hr. Maade,« hverken af Dig eller endog af Hr. eller Fru Substans. Men lad nu det være godt. Lad os heller forlade Metafysikken og vende tilbage til Fysikkens Dale, eller ifald Du vil, lad os saa gaa over til Psykologien, og medens dette Hav, som er din Gud, brummer omkring os, aabenbar mig dets Karakteristik, dets Luner, dets Vilje og hele dets indre Liv.»

»Just dertil gaar jeg over i min Fremstillings rette Rækkefølge. Vid da, at der er noget menneskeligt ved den fødende Natur. Om end den ikke ligner Mennesket mer, end Hunden i Gaarden ligner Stjernebilledet: Hunden paa Himmelen, saa er der dog en Lighed. Vid da, at alle de Følelser, Forestillinger og Tanker, som gaa igennem Skabningens Hjord, de findes forenede i Verdenssjælen, men ikke i den samme Orden, i hvilken vi delvis og efterhaands erfare dem. De samle sig i hvert enkelt Øjeblik til een samtidig Intuition, hvori den højeste Glædesild forener sig med den allersandeste Er-

kendelses Lys. Og saaledes lever Livet fort, idet det søger i hvert Moment en ny og skønnere Ligevægt.« Nu afbrød jeg: »Men hvad er Meningen med dette Kaleidoskop? Er der da ingen Plan og ingen Fornuft og intet Formaal i denne barnagtige Leg?« »Nej, der er ingen Plan og intet Formaal uden det ene: Opholdelsen af Guds Eksistens, som tilfredsstilles ad uvilkaarlig og mekanisk Vej, idet Gud efter sit eget Væsens Lov tilintretgør de Maader, der ej behage Gud. Derfor er Middel eet med Formaal, og den ufuldkomne Sondring mellem begge, som findes hos os, og som vi kalde Fornuft, den Svaghed mangler hos Gud.« Da sagde jeg: »Men er der dog ikke noget Midtpunkt i Guds Sjæl, en herskende Evne, om hvilken Guds Forestillinger samle sig?« Spinoza svarede: Ogsaa her har jeg nu draget den sidste Konsekvens af Etica. Ifald Du kender mit Værk, da ved Du, Substansen er den højeste Væren, men denne er tillige den højeste Fuldkommenhed. Ser Du nu: med den højeste Fuldkommenhed følger naturligvis den højeste Lyst; men spørger jeg Dig nu: Hvad er den højeste Lyst, vi kende til?« Da overvejede jeg, hvad jeg skulde svare: den fromme Ekstase, Samvittighedens Fred eller Hæderens Sødme. Men han afbrød min Tanke med dette stærke og sanddru Svar: »Vellyst er den højeste Lyst. Og derfor er Guds inderste Væsen Vellyst. Og som vi miste al Besindelse i Favntagets ildfulde Øjeblik, saaledes drukne og fortabes alle Naturens spredte Forestillinger i dette Ildhav af Attraa, af vunden Vellyst og atter nyvakt Vellyst, der evig brænder i dens Indvold.«

Da skjalv jeg atter, men denne frygtelige Filosof kender ej Skælven. Efter et Ophold vedblev han: »Tilværelsen er en rød og hed og heftig Elskovsleg, som Guddommen evig driver med sig selv. Selv sætter den sig i sin egen Fantasi, i hvilken vi leve, de Skranker, som den atter sønderbryder. Den skaber Kyskhed hos Kvinden, asketisk Renhed hos Manden; den skaber Samfund, Sædelighed og Religion, kun for at Lysten vorder saa meget større, naar den gamle Brynde i Naturens hidsige Skød igennembryder alle Kulturens Baand. Ingen Jomfru og ingen Mand undgaar sin visse Skæbne. Guddommen elsker alle, som ogsaa Kristendommen lærer, og som dens tvende Navne vise, Natura og Deus er den, baade Mand og Kvinde. Ja, baade Mand og Kvinde er den, og Dyr og Sø og Ild, Helved og Himmerig i eet. Vi synke i dens Skød og dø, som Kul-